

Az egyelőre ugyan még homályos, mégis a földi létet messze magunk mögött hagyó, végtelenben való „elmerülés” lehetősége, a fentebb már említett feltámadásba vetett hit élménye áll előttünk e sorokban (is).

Talán a költői játékoság megnyilvánulása, vagy csak a kritikus túlzottan tekervényes fantáziájának szüleménye az „Ott, hol az a két fa áll:” sor és a somogyi Háromfa, mint szülőhely párhuzamba állítása?! Nem hisszük, hogy így lenne. Kerék Imre nem pusztán földrajzilag hagyta maga mögött szülőfaluját, hanem lírájában is képes volt túllépni a „földhöz-ragadtságon”. A *Dombos út* mint dombos út – korábbi felvetésünket megerősítve – a költő saját életútjaként is felfogható rendhagyó curriculum vitae. S mint ilyen, alig tizenkét sorban mondja el a költő és minden ember életének határterületeit: a születést, az örömet és a bánatot, a halált és a feltámadást. Az „önéletrajz” végkicsengése azonban feltétlenül ez utóbbi eseményen van. Ezt erősíti a kötet hátsó borítóján, mint egy ráadás-versként elhelyezett *Dal* című költemény is, amelyben a költő már nem pusztán a dombtetőre, hanem egyenesen az ég felé vágyakozik: „holdba-nyújtózó fa lennék”. Talán nem elfogultság részünkről a kijelentés: az lett, s nem csupán egy versben, hanem egész költői életútjában.

### Bartusz-Dobosi László

**„Életük  
mire ment rá?”** Serfőző Simon:  
A magunk szárnyán,  
Antológia Kiadó,  
Lakitelek, 2011.

Serfőző Simon költészete *könyörtelen*. Ez a jelző jut eszembe, amikor új verseskötényét először végigolvasom. A versek könyörtelensége több forrásból táplálkozik: jelenti egyfelől az etikai dimenzióban megmutatózó könyörtelen hűséget egy költői táj iránt; másfelől a népi irodalomhoz – melynek jeles alkotóihoz családtagokként fordul a lírai én, mintha falusi szóbeszéd őrizné emléküket –, a népi kultúra világvépihez, témaválasztásához, motívumaihoz és formavilágához való könyörtelen ragaszkodást, ami konokságával, megintgathatlan lelkiismeretességével, pontos megfigyelésével vágja szemünkbe a vidéki Magyarországra, s talán az egész magyarságra jellemző létállapotot. Ama *harmadik könyörtelen* pedig, a helyzetet sötét tónusban festő valóságábrázolás úgyszintén a nagy elődök, az emlegetett Illyés Gyula, Veres Péter, Móricz Zsigmond,

Szabó Pál, Sinka István hagyományába illeszkedik.

De Serfőző kultúrtája elvontabb horizonton boltozódik, mint azoké a népi íróké, akik művészetüket társadalomjobbító gondolatok és mozgalmak serkentésére is használták. A *használat* persze korántsem jelentette, hogy a mű egy afféle – mára divatosná vált fogalommal élve – *single issue* mozgalom indulóját fűjja, hiszen a népi írók legnagyobbjai – akár a szociográfiák mestereit, akár a költőket vesszük számba – a lét valamennyi rétegéig végeztek mélyfúrásokat, s egyszerre munkáltak meg sokféle stílusirányzatot, hogy kezükre álljon: Illyés realizmusa az avantgárdot szelídítette meg, Sinka balladáiban pedig a szimbolizmust, vagy az ún. primitív kultúrát a magaskultúrába oltó, az emberiség atavisztikus ősképeit felidéző technikákat legalább akkora tökélyre vitte, mint a nyugaton is ünnepezt költők és képzőművészek. Serfőző konkrét „reformprogramot” nem sugall, még áttételesen sem, a verseiből kirajzolódó paraszti világ pedig a lehető legnagyobb mértékben absztrahálódik; elvonatkoztat a mindennapi tapasztalatságtól, hogy végül egy jellemzően megragadható tárgy viszonyrendszerébe sűrűsödjön, olyan kifejezőmódok felé is nyitottan, mint – talán merész a képzettársítás – a konceptuális művészet. A serfőzői kultúrtáját már a nagy elődök művelik, nemesítik, s nem a paraszti életforma eszközei, melyek dologtalanul hevernek szerteszét, épülnek be a termőtalajba, s nem funkcionalitásuk, hanem a valamire – családra, természeti erőkre, a létezés megmásíthatatlan abszurditására – való referencialitásuk a lényeges.

A sötét színeket és a tárgyas költészethez közelítő, leíró beszédmódot, a takarékos stílust; a szigorú, lekerekített és „élükre vasalt” kijelentéseket azonban drámaian ellenpontozza a költői én állandó pozíciókeresése, a valóság-elemek domesztikálása, beemelése a személyiség, a közösség identitásába, valamint a transzcendenciába. Valamennyi kifejezés működésbe lép a létezés minden rétegében, a belső és külső idő különféle síkjain. Az én és a közösség, a tárgyi környezet és a kozmosz folytonosan átalakuló viszonyrendszerét kiismerhetetlen erők befolyásolják. Személyes környezet és világegyetem, egyedi és általános anélkül kapcsolódnak össze tágas és újszerű metaforákba, hogy viszonyuk harmonikus volna. Harmónia helyett az egymásra utaltság tehetetlenségi együttathatója mozgatja a költői univerzumot. A családi relikviák, a munkaeszközök, a ruhadarabok nem tartoznak hús-vér emberhez; használaton kívüliek, funkciótlanok, értelmetlenek. Rozsdás kapák, nyikorgó ólajtók elhagyott világába csöppenünk, ahol a tárgyak megszemélyesülnek („a járda elóvataskodik hátra”; „a kamrába benyit félve az ajtó”), a személyes jelenlét hiánya miatt mégis inkább *elszemélytelenednek*, mert derelinkválód-

nak. Nincsenek itt az ősök, hogy járják a *sinkaballadát*, a falusiak, hogy *sátántangózzanak* a kocsmában; Sziszüphosz helyett a kő magát gördíti föl a hegyre. „A viszkető kövek / gyógyuló sebek a tájon. / Ahová nézek: a domb / durva rúgásnyom” (*Érzékeny gyökerek*). Serfőző versvilágában az üszkös-odvas tárgyiasság oltja ki a felsistergő, izzó látomásokat. Mi más lenne ez, mint a tökéletes abszurditás? „Otthon maradt minden, / ami az övék volt, / amin ültek, amin ettek, / amin át látták a lősőrények vágatását / föl a kövesútra. / Otthon maradt az ágynyirkorgás is a sarokban” (*Csak ezek a nagy vizek*). Költői hiánygazdálkodásról van tehát szó, amikor a „nincsek” véglegesen pótolhatatlanok, mert az értékelő emberi tartás kopott ki mindenhonnan, mállott szét mindenütt.

A költői táj, az imaginárius *ég alatti* tereuma megműveletlen. A lírai én képtelen fizikai érintkezésbe lépni vele, mert nem jelenkori s nem *evilági*, hanem csupán a mitikus emlékezet, az aranykorba tűnő ősök otthona; alkotóelemeit a világból kiveszett apai és anyai princípiumok szelídíthetnék meg, ám csak valamikori nyomaik, fosszíliaik kerülnek elő a tanyán, melyről nem tudni, hogy vajon kozmogóniai, földtörténeti vagy őstörténeti léptékben mérhető lelet-e. Statikus, így az otthontalanságot és az elidegenedést szolgáló hétköznapi étellel áll szemben a kozmikus világrend dinamizmusa. A napban, a holdban, a szélben, az esőben, a rében és a folyókban a szimbolista ábrázolástechnika érhető tetten. Értelmet visznek a létezésbe a fagyon és szárazságon enyhítő természeti elemek, ám mindig csakis úgy, hogy az ősi, mitikus világgal, vagy a – „fiaként a messzeségnek” – bennük felnagyított költői énnel tartanak rokonságot, játszanak össze metaforikusan. Egyedül az *én hatalma*, a szilárd identitású személyiség ereje fékezheti meg a hétköznapiiban már visszafordíthatatlanul végbement pusztulást, nehogy a kozmikus világegészt is megrogyassza. Jól alátámasztja mindezt az *Én vagyok az* című vers: „Vagyok konok erő, / a Tiszát lehozom a hegyekből. / Láthatár vagyok – távolodóban, / eloldva magam a földtől. / S én, aki felhúzza az időt, / hogy reggel felébresszen. / Idejében feljőjön a Nap: / megjelenjek az égen”. Nem vitás: a magyar ugaron kertészkedő Ady hangja szólal meg itt.

A transzcendentális vonatkozások és az idősíkokat, lét-retegeket fölcserélő eljárás teszük rendkívül intenzívvé a Serfőző-verseket. Logikusan végigvitt gondolatiság párosul a szuggesztív képzetársítással, mely akkor is fenntartja a feszültséget, amikor közismert, hagyományos szóképek elevenednek föl: a precíz szerkesztés, a gondosan megválogatott nyelvhasználat és a hézagmentes koncepció átbillenti az olvasót azon az érzésen, hogy *bizony ezt már mások is leírták*. Tévedés: ebben a formában nem

írták le! Bár a kritikai teljességhez hozzátartozik, hogy a versek építkezésébe időnként becsúszik egy-egy olcsó megoldás, agyonírt toposz, különösen a nyelvi játékoságra, leleményességre nagyobb hangsúlyt helyező darabokban. Serfőző lírájára egyébként is jellemző, hogy képeiben minél jobban távolodik a közvetlen környezetétől, annál kevésbé erős, friss a hangja, s annál kiszámíthatóbb. Kifejezetten gyenge vers a *Ne reméljen*, mely elvont történelmi igazságokat foglal axiomatikus tömörségű sorokba, csak hogy a részletgazdagság elveszésével, a személyes élményanyag leszűrésével végül a közhelyek tanulsága marad, ez a zacc, a poézis pedig elfő. Serfőző azokban a verseiben tud érvényeset mondani a közösségről, amelyekben legközelebbi tapasztalatait a maguk keresetlenségében hagyja megnyilvánulni, s nem nagyítja őket görcsösen kozmikusá, vagy foglalja össze megfelelőbezzhetetlen tantételekké. Örülünk, mert a kötet legtöbb verse ilyen, átüt rajtuk az őszinteség, a megéltség, a közvetlen tapasztalatokból merítő közösségi felelősségérzet. Példamutató arányérzék és poétikai felkészültség tanúskodik arról, hogy az efféle költészetnek nemcsak elvi kötelességei, hanem gyakorlati lehetőségei is vannak mindenkor. Mint ahogy kevés Serfőzőhöz hasonló krónikása van annak a világnak, amely mára teljesen elzüllött, de amelynek értékes valóságát a művészetnek át kell mentenie ahhoz, hogy megsemmisülése magával ne rántsa a jövőnket. Az országét, a nemzeti kultúráját.

Hogy honnan eredt a pusztulás, az embertől-e, a történelemtől-e, a sorstól-e, nem derül ki: a világot rontó erők a kultúrát építeni hivatott eszközök által mutatkoznak meg: „Lelkek: üres fészkek a fákon. / Egy odvas taligakerék fekszik / megdermedve a gazban, / még gurulni tudna, / átszaladni az árkon. / De inkább észrevétlen marad, / nehogy elvigye valaki” (*Ráhagyva az időre*). Bárhonnan is érkezett a költői tájba ez a kiszípolozó dologtalanság, az ősit számon tartó költő felelőssége, hogy verseibe titkolja az értékeket, a bennük megtervezett kulturális közösségé pedig, hogy a felmutatott értékekben ne csupán mint múzeumi tárlatban gyönyörködhesünk. Ehhez költő kell, aki a szórakoztatóipar, a gazdasági haszonelv és az elvont ideológiák megfertőzte művészetet felelős kockázatközösségnek érzi. Belehal a versbe, ha kell, és szeretteit is külön-külön belefojtja a versbe azért, hogy a katarzisban mindnyájan együtt támadjanak föl.

Mert nem születhetünk meg külön-külön sem anélkül, hogy előbb együtt olvasóvá ne válnánk. Olvasóvá kell avatnunk a Másokat, a Többieket. És ha mégsem avatjuk, „akkor, mint a kereket, / miért hajtották a vérüket? / Életük mire ment rá?”

Falusi Márton